

MIT ÉRDEMES
TUDNI...

A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A „GYAKORLAT ÉS KUTATÁS” PROGRAM TÁMOGATÓJA
A CHARLES STEWART MOTT FOUNDATION

A PROGRAM TANÁCSADÓ TESTÜLETE

BENKŐ ÁGOTA
CSIZMÁR GÁBOR
CZIKE KLÁRA
FARKAS ISTVÁN
GAZDAG GYÖRGY
KÜRTI SÁNDOR
NÁDASDY ANDREA
SEBESTÉNY ISTVÁN
SÍK LÁSZLÓ
SZÁVAI TAMÁS

A PROGRAM VEZETŐI

HARSÁNYI LÁSZLÓ
KUTI ÉVA
TÖRÖK MARIANNA

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

NONPROFIT KUTATÓCSOPORT
BUDAPEST, 2003

SZERZŐK

Baranyi Éva
Bartal Anna Mária
Csegény Péter
Czike Klára
Liling Tamás
Péterfi Ferenc
Török Marianna

SZAKMAI LEKTOROK

Jagasics Béla
Kuti Éva
Nemoda István
Párdi Zsófia
Sebestény István

NYELVI LEKTOROK

Orosz Éva
Soltész Judit

KARIKATÚRÁK

Marabu
Szmodis Imre

Ezen a helyen mondunk köszönetet mindazoknak, akik észrevételeikkel, tanácsaikkal segítettek a füzet összeállításában, és részt vettek az azt előkészítő vitákban: Andrassy Lászlóné, Angyal Szabolcs, Ballai Éva, Bayer Ilona, Benkő Ágota, Bényei Andrásné, Bíró Péter, Bódi György, Buda Annamária, Forgó Györgyné, Hábenczius Judit, Hargitai Henrik, Horvát János, Jónás István, Kirschner Péter, Korom Pál, Kovácsné Tóth Edit, Kovácsné Varga Zsuzsa, Kristóf Imre, Krizsó Szilvia, Majdik Zoltán, Mérő Éva, Nagy Bálint, Nagy Mária, Nógrádi Gábor, Péterné Göndics Olga, Poór Tünde, Rézmovics Ádám, Szabó Gyula, Tánczos Zsuzsa, Torda Júlia, F. Tóth András, Urvári Sándor, Varsányi Gyula, Victor András, Vidos Tibor, Weyer Balázs.

TARTALOM

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA	6
BEVEZETÉS	9
FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN	
Fogalomhasználat	11
Ritka botrányok, sűrű előítéletek	12
A politikai és gazdasági surranópálya sztereotípiája	13
Az államfüggő nonprofit szektor tévképzete	14
Alábecsült magántámogatások	16
Mire jó és mennyit ér az önkéntes munka?	17
Félreértések a közhasznúság, a közhasznú státus és a közhasznú társaság körül	18
Említhető-e a sajtóban egy nonprofit esemény támogatója?	19
Feltétele-e a hírérték a média-megjelenésnek?	20
MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?	
A lakosság indítékai	21
A vállalatok motivációja	21
A nonprofit szervezetek adományozási megfontolásai	23
A kormányzat támogatói magatartása	24
A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA	
Információs források	28
Hogyan olvassunk ábrákat és táblázatokat?	29
Hogyan olvassunk kutatásokat?	31
Az ötlettől egy saját kutatás megvalósításáig	34
FELHASZNÁLT IRODALOM	40
NONPROFIT KISSZÓTÁR – ALAPFOGALMAK ÉS ALAPADATOK	42

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

A nonprofit kutatás a kilencvenes években a szektor fejlődésével párhuzamosan bontakozott ki. Eredményei – legalábbis részben – beépültek a különböző szakmai, kormányzati és politikai dokumentumokba, előterjesztésekbe, ajánlásokba, törvény-koncepciókba, megjelentek a sajtóban és a nonprofit szervezetek hírleveleiben, az ernyőszervezetek és érdekképviseltek vitaanyagaiban. Gyakorlati felhasználásuk azonban korántsem teljes körű, mi több, számos fontos tudományos megállapítás egyáltalán nem jut el a potenciális felhasználókhoz. A kutatási programok nem mindig illeszkednek a civil szervezetek, valamint a nonprofit szektorral kapcsolatban álló adományozók, médiaszakemberek, állami döntéshozók igényeihez. Ezeket az igényeket a kutatók nem feltétlenül ismerik, és nem mindig tudják kielégíteni.

Ahhoz, hogy a kutatók és a gyakorlati szakemberek megtanulják egymás nyelvét, partneri viszonyt alakítsanak ki, és kiépüljenek az együttműködés mechanizmusai, mindkét félnek sok fontos lépést kell megtennie. Ezek egyikének szántuk a Nonprofit Kutatócsoport Egyesület „Gyakorlat és kutatás” programját, amelyet a

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Charles Stewart Mott Alapítvány támogatásával 2001. májusában indítottunk el. A program legfontosabb céljai a következők voltak:

- a nonprofit kutatások alapján megfogalmazható, gyakorlati szempontból is fontos tanulságok levonása;
- a tudományos elemzések iránti kielégítetlen szükségletek feltárása, a felhasználók szempontjait előtérbe helyező kutatási irányok felvázolása;
- a gyakorlati szakemberek és a kutatók közötti kommunikáció és együttműködés javítása;
- a kutatási eredmények „felhasználó-barát” közzététele, mindennapos alkalmazásuk megkönnyítése.

E célokat egész sor különböző módszer és eszköz alkalmazásával próbáltuk elérni. Interjú készítettünk olyan szakemberekkel, akiknek szerepkörüknél fogva szükségük lehet a nonprofit kutatásokból származó ismeretekre. A tőlük hallott véleményeket, elképzeléseket és az általuk megfogalmazott igényeket is szem előtt tartva a szektor néhány vezető kutatója és meghatározó gyakorlati szakembere rövid tanulmányokban foglalta össze a gyakorlati szempontból relevánsnak látszó kutatási eredményeket. Végül elkészült négy részletbe menő áttekintés azokról az információkról, amelyek az adományozók, a nonprofit vezetők, illetve a civil szférával kapcsolatban álló kormányzati szakemberek és újságírók munkáját segíthetik.

Párhuzamosan összeállítottuk a rendszerváltás óta a nonprofit szektorról magyar nyelven megjelent könyvek és folyóiratcikkek bibliográfiáját. A hozzáférhető anyagokat fizikai valójukban is összegyűjtöttük, ezek a Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Könyvtárában az érdeklődők rendelkezésére állnak. Elkészült a program honlapja (www.nonprofitkutatas.hu) is. Ezen a fentiekben felsorolt anyagok mindegyike megtalálható, sőt, teljes egészében letölthető róla számos olyan korábbi kiadvány (például a nemzetközi összehasonlító kutatások 1990-es és 1995-ös eredményeit ismertető két könyv, a nyugati szakirodalom meghatározó tanulmányait tartalmazó kötet, az utóbbi 10 év folyamatait elemző statisztikai összefoglaló) is, amely nyomtatott formában egyáltalán nem érhető el. Szintén kint van a honlapon a bibliográfia, ebben tárgyszó, címek és szerzők szerint egyaránt lehet keresni. A „Fórum” rovat arra is lehetőséget kínál, hogy az érdeklődők felvegyék a kapcsolatot a kutatókkal, véleményt és információkat cseréljenek.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A SZERKESZTŐ ELŐSZAVA

Munkánk utolsó, egyben „legkézzelfoghatóbb” eredménye ez a füzet, amely a nonprofit vezetők számára próbálja röviden (a honlapon elérhető tanulmányoknál sokkal rövidebben és vázlatosabban) összefoglalni a nonprofit kutatással összefüggő ismereteket. Arra természetesen nem vállalkozhat, hogy minden fontos tudományos megállapítást felsoroljon. Törekszik viszont a célközönség szempontjából legnagyobb érdeklődésre számot tartó és a leginkább vitatott, legtöbb tévhit és bizonytalanság övezte kérdések kutatási adatokon alapuló megválaszolására. Útmutatást ad a továbblépéshez azok számára, akik a részletesebb információk megszerzése érdekében mélyebben is meg kívánnak ismerkedni a nonprofit kutatásokkal. A füzet végén található kisszótár nemcsak a nonprofit szektor szervezeteinek és jelenségeinek leírására használt fogalmak rövid meghatározását, hanem az adott jelenség méreteinek jellemzésére alkalmas elemi statisztikai adatokat is tartalmazza.

Öszintén reméljük, hogy a rendelkezésre álló – nemzetközi összehasonlításban is kivételesen gazdag – kutatási anyagból sikerült olyan információkat összegyűjtenünk és a gyakorlat nyelvére lefordítanunk, amelyek nemcsak a napi tapasztalatok tágabb összefüggésekben való elhelyezését és a többi nonprofit szereplő magatartásának megértését segítik, hanem a hétköznapi munkában is hasznosak lesznek.

Harsányi László

BEVEZETÉS

A nonprofit szervezeteknek elsősorban a tevékenységi területükkel kapcsolatos tudásra, kutatási információkra van szükségük, de gyakran kerülnek olyan helyzetbe is, amikor a nonprofit kutatások eredményeinek szintén hasznát láthatják. A pályázatok elkészítése, a szervezetről szóló ismertető összeállítása, a támogatási kérelmek indoklása, az adománygyűjtési kampányok megszervezése, a vezetési problémák megoldása vagy a nonprofit szektorral kapcsolatos kormányzati politika befolyásolását célzó lobbitevékenység során egyaránt felmerülhetnek olyan kérdések, amelyek megválaszolásához a nonprofit kutatások adhatnak támpontokat. Ilyenkor fontossá válik, hogy a nonprofit vezetők eligazodjanak a tudományos megállapítások között, ki tudják választani az adott körülmények között hasznos információt, vagy ezek hiányában hozzáértéssel rendeljék meg (esetleg bonyolítsák le) a számukra szükséges kutatásokat.

A nonprofit szervezetek szemlélete igen eltérő a tekintetben, hogy mennyire érzik magukénak a szektor egészének gondjait. Az érdekvédelmi kérdésekkel aktívan foglalkozó, a szektor jogi, gazdasági és általános problémáinak kezelését feladatuknak tekintő civil szereplők munkájában a kutatási eredmények a szó szoros értelmében nélkülözhetetlenek. Akár a tényleges helyzet megismerésére, a problémák gyökereinek feltárására törekcszenek, akár a lehetséges (másutt esetleg már bevált) megoldásokat próbálják megkeresni, mindenképpen célszerű, hogy a korábban már felhalmozott tudásból induljanak ki.

A nonprofit szervezetek jelentős része nem foglalkozik szektorszintű problémákkal. Nyilvánvaló, hogy számukra a napi működéshez inkább olyan konkrét, gyakorlati tudásra van szükség, amely a szervezetek finanszírozásával, fejlesztésével, menedzselésével kapcsolatos. Az is általános tapasztalat azonban, hogy az utóbbi években – legfőképpen a pályázatok kapcsán – azokat az információkat is mind gyakrabban kell felhasználniuk, amelyek a nonprofit szektor egészéről és egyes részterületeiről szóló tudományos és statisztikai elemzésekben lelhetők fel. Vélhetően az európai uniós csatlakozás után a támogatások elnyeréséhez, a sikeres pályázatokhoz még inkább szükség lesz ezekre az ismeretekre. Ugyanakkor a külső kényszerektől függetlenül is hasznos lehet, ha az egyes nonprofit szervezetek tudják, hol a helyük, mekkora a súlyuk a nonprofit szektorban, honnan vehetnek át tapasztalatokat, munkájuk során kiknek az együttműködésére vagy támogatására számíthatnak.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

BEVEZETÉS

Ez a rövid füzet természetesen nem adhat részletekbe menő áttekintést a különböző célokra és különböző szinteken felhasználható kutatási eredményekről. Mindössze arra vállalkozik, hogy

- eloszlasson néhány, a nonprofit szektor egészével kapcsolatos közkeletű tévedést;
- vázlatosan áttekintse a támogatási döntések befolyásolásához felhasználható ismereteket;
- segítséget nyújtson a kutatási információk fellelésében és felhasználásában, értelmezésében;
- gyakorlati tanácsokat adjon azoknak a nonprofit szervezeteknek, amelyek „házilagosan” akarnak kutatásokat végezni.

A füzet szerkezete megfelel a fenti céloknak, az egymást követő fejezetek ezek sorrendjében foglalják össze a kutatásokból leszűrt, gyakorlati felhasználásra is alkalmasnak látszó ismereteket. Összeállításunkkal a tudományos eredmények iránt érdeklődő, azokat értő szemmel olvasni kívánó nonprofit vezetők számára igyekszünk betekintést adni a kutatók munkájába. További célunk, hogy valódi, partneri együttműködés, kommunikáció induljon el a kutatók és gyakorlati szakemberek között, sikerüljön együtt feltárni a még nem vizsgált területeket, valamint hatékonyabban tenni a meglévő eredmények gyakorlati alkalmazását.

FOGALMI ZÚRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Fogalomhasználat

Azon társadalmi és gazdasági szervezeteket, amelyek nem államiak, nem profitorientáltak, és amelyeket bizonyos fokú intézményszerűség, önkéntesség és a közjó szolgálata jellemez, *nonprofit szervezeteknek*, összességüket *nonprofit szektornak* nevezzük. A magyarországi fogalomhasználatban ma ez a leghatározottabb elnevezés. Ugyanakkor a köznyelvben gyakran találkozhatunk egy leszűkített értelmezéssel is. A hétköznapi szóhasználatban a *nonprofit szervezet* megnevezés esetén arra szolgál, hogy a professzionális, fizetett alkalmazottakkal dolgozó, többé-kevésbé intézményszerű szervezeteket a civil társadalom spontán szerveződéseitől megkülönböztesse.

Civil szervezet alatt néha a civil társadalom képviselőjében fellépő, máskor csak az önkéntes alapon, általában fizetett munkaerő nélkül működő szervezeteket értik, de a *civil szféra* elnevezés a nonprofit szektor szinonimájaként is használatos. Gyakran felmerülő kérdés, hogy milyen kapcsolat van a civil társadalom és a nonprofit szektor között, mennyiben tekinthető civilnek a szektor, illetve egy-egy nonprofit szervezet. A *civil társadalom* fogalma egyrészt tágabb, másrészt szűkebb, mint a nonprofit szektoré. Tágabb, mert nemcsak a hivatalosan bejegyzett nonprofit szervezetek tartoznak bele, hanem az állampolgárok nem intézményszerű önkéntes szerveződései is (például informális közösségek, társadalmi mozgalmak, szomszédsági együttműködések stb.). Ugyanakkor szűkebb is, mert nem foglalja magában azokat a nonprofit szervezeteket (közalapítványokat, köztestületeket, közhasznú társaságokat), amelyek nem civil kezdeményezésre jöttek létre.

Lényegében a nonprofit fogalom szinonimájának tekinthetők az olyan elnevezések, mint a harmadik szektor, az önkéntes szervezetek és a nem kormányzati szervezetek (NGO = non-governmental organization), mivel ezekben ugyanazon jelenség értelmezésének árnyalati különbségei tükröződnek. A *harmadik szektor* megnevezés az állami és a piaci szektortól való megkülönböztetést szolgálja, azt hangsúlyozza, hogy a nonprofit szervezetek önálló szektort alkotnak. *Önkéntes szervezetekről* rendszerint akkor beszélünk, ha a tagok és támogatók által végzett önkéntes munka fontosságára kívánunk rávilágítani. Az NGO elnevezés azoknak a nemzetközi szervezeteknek (például ENSZ, Világbank) a dokumentumaiból került át a hazai szóhasználatba, amelyek – bár elsődleges partnereik továbbra is a nemzeti kormá-

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

nyok maradtak – a társadalom más képviselői felé is nyitni kívántak, s így számukra az új partnerszervezetek nem kormányzati jellege különös jelentőséggel bírt.

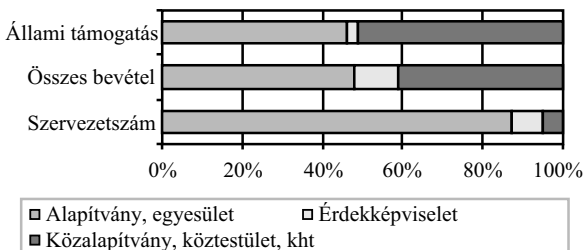
A kutatási anyagok gyakorlott olvasói számára már a fogalomhasználat is elárulja, hogy az egyes tanulmányok milyen megközelítésből vizsgálják a szektor jelenségeit. Például a harmadik szektor, nonprofit szervezetek elnevezést általában a statisztikai, közgazdaságtani, szociológiai, a nem kormányzati szervezetek, civil társadalom elnevezést pedig főképp a politológiai irodalomban használják.

Ritka botrányok, sűrű előítéletek

A nonprofit szektor, s főként az alapítványok kapcsán gyakori előítélet, hogy ezek a szervezetek a gazdasági visszaélések és a pénzmosás színterei. Akik ezt az előítéletet osztják, valószínűleg igen keveset tudnak a mintegy 47 ezer szervezetet számláló magyar nonprofit szektor tényleges összetételéről és jövedelmi viszonyairól.

A szektor két domináns szervezeti formája az egyesület és az alapítvány, ezek teszik ki az összes nonprofit szervezet 87 százalékát. Ugyanakkor az összes bevételnek és az állami támogatásoknak egyaránt kevesebb mint fele jut el hozzájuk. Köriükben igen magas (több mint 50 százalékos) azoknak a kisméretű, helyi szervezeteknek az aránya, amelyek működésüket főleg a hozzájuk kötődő tagok és támogatók befizetéseire és önkéntes munkájára alapozzák.

A nonprofit szektor szerkezete, 2000

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000

MIT ÉRDEMES TUDNI

A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Az alapítványok és egyesületek több mint felének az éves bevétele 50 ezer Ft alatt marad. Ugyanakkor a valóban nagy összegekkel gazdálkodó, 500 millió Ft feletti bevételű szervezeteknek több mint kétharmada az államközeli nonprofit szervezetek (közalapítványok, köztestületek, közhasznú társaságok) kicsiny csoportjába tartozik. Ez a csoport az állami és önkormányzati támogatások legnagyobb felhasználója, s a pénzügyi problémák, botrányok, döntéshozatali visszasságok legnagyobb része ebben a körben jelentkezik.

A politikai és gazdasági surranópálya sztereotípiája

Meglehetősen elterjedt és nehezen csökkenthető az az előítélet, mely szerint a civil szféra tipikus résztvevői, szereplői olyan emberek, akik a politikában és a komolyabb üzleti tevékenységekben nem tudnak sikeresek lenni. Politikai ambícióikat ezért mintegy „vigaszágon”, civil szervezetek létrehozásával igyekeznek érvényesíteni, a nonprofit szervezetekben szerzett pozíciók révén próbálnak bekerülni a döntéshozatalba, befolyásra szert tenni az elosztás szférájában.

Bár előfordulnak kivételes példák, amelyek e sztereotípiákat igazolják, aki alaposabban megismeri és megérti a nonprofit szektor szerkezetét és működését, az könnyen átláthatja ezeknek az előítéleteknek a hamisságát. Az utóbbi évtizedben számos társadalmi-gazdasági probléma éppen a civil kezdeményezések nyomán vált kezelhetővé, számos fontos cél kizárólag a nonprofit szervezetek közreműködésével valósulhatott meg. Az itt dolgozó emberek többsége az ügy iránti szimpátiája, elkötelezettsége miatt vállalt szerepet a szektorban.

Máig is nagyon sok kisebb-nagyobb alapítvány erőfeszítései járulnak hozzá a közintézmények (iskolák, kórházak, múzeumok, könyvtárak stb.) talpon maradásához és fejlődéséhez. Számptalan innovatív civil kezdeményezés szolgálja az oktatás, a szociális ellátás és az egészségügy korszerűsítését és fontos társadalmi problémák (környezetszennyezés, hajléktalanság, munkanélküliség, alkoholizmus, drogfogyasztás stb.) enyhítését. Még az alapvetően rétegigényeket kielégítő tevékenységekről (avantgárd művészeti produkciók, hagyományőrzés, sport és rekreációs szolgáltatások stb.) is elmondhatjuk, hogy közvetve fontos közösségi funkciókat (a kultúra fejlesztése, a nemzeti és kisebbségi identitások erősítése, az egészség megőrzése stb.) töltenek be. Ugyanez érvényes az elsősorban saját tagjaikat szolgáló jog- és

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

érdekvédelmi, önszervező és klubjellegű szervezetekre is, amelyek többsége felbecsülhetetlen társadalmi integrációs és indikátor szerepet játszik.

Az államfüggő nonprofit szektor tévképzete

Kétségtelen, hogy a kormányzati szervezetek a kilencvenes években egymás után hozták létre a nagy állami alapítványokat, amelyeknek a kulturális élet, az ifjúságvédelem, a vállalkozásfejlesztés, a munkahelyteremtés, a szociális ellátás stb. területére szánt állami támogatások pályázati úton történő elosztásának feladatát szánták.

MIT ÉRDEMES TUDNI

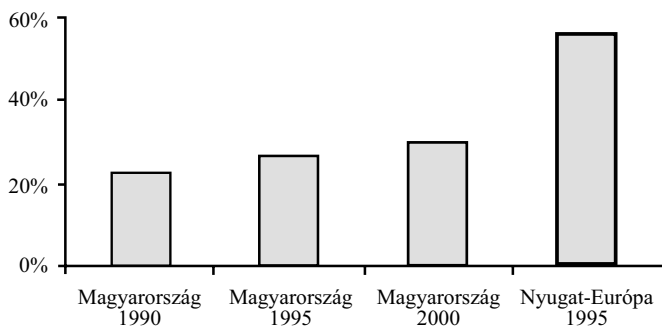
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Országos jelentőségű tudományos, kulturális és szociális intézményeket alakítottak át előbb alapítvánnyá, majd közalapítvánnyá, köztestületté, közhasznú társasággá. A helyi önkormányzatok szintén követték a központi kormány példáját. Mindez sokakban azt a benyomást keltette, hogy a magyar nonprofit szektor az „állami köldökzinóron függ”, a kezdeményezések és a szektorba áramló pénzek egyaránt igen nagy részben a kormányzati oldalról jönnek. Ezt a hiedelmet az adatok egyértelműen cáfolják.

A kormányzat, az önkormányzatok és a költségvetési intézmények a nonprofit szervezetek alig egytizedének alapításában vettek részt, s körülbelül kétfőtödének nyújtanak kisebb-nagyobb támogatást. A szektor állami támogatottsága, bár lassú növekedést mutat, még mindig messze elmarad a nyugat-európaítól.

Az állami támogatások százalékos aránya a nonprofit szektor összes bevételeéhez viszonyítva

Forrás: Salamon és szerzőtársai, 1999; Kuti, 1996; Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000.

Ezek az adatok egyértelműen azt mutatják, hogy az állami pénzek nonprofit szektorba való átcsoportosítása fontos volt ugyan, de nem játszott meghatározó szerepet a szektor fejlődésében.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZÚRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK – A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Alábecsült magántámogatások

A magánszemélyektől, vállalatoktól, más nonprofit szervezetektől és külföldről érkező támogatások – a közhiedelemmel ellentétben – jelentős szerepet játszanak a nonprofit szektor finanszírozásában. A szektor teljes bevételéhez viszonyított arányuk összességében 16, ha csak a hazai adományokat vesszük figyelembe, 10 százalékos. Ez az arány – bármily meglepő is – jóval magasabb, mint Nyugat-Európában. (A fejlett országok közül az Egyesült Államokban és Izraelben a legnagyobb a magánadományok súlya, de ott sem éri el a 13 százalékot.)

A hazai jó példák közül a Nonprofit Információs és Oktató Központ (NIOK) Alapítvány 1995 óta minden évben kiemeltet, egy adakozásban élen járó vállalati adományozót illetve egy magánszemélyt, és eszmei értékű díjakkal jutalmazza őket.

A NIOK Alapítvány díjazottjai, 1995–2002

<i>Év</i>	<i>Az Év Vállalati Adományozója</i>	<i>Az Év Egyéni Adományozója</i>	<i>Az Év Civil Szervezete</i>	<i>Különdíjak</i>
1995	Inter-Európa Bank Rt.	Fischer Lenke, nyugdíjas	Drog Stop Budapest	Gayer Gyuláné, szociológus (Életműdíj)
1996	P + P Pékáru Kft.	Andor György Károly, ferences pap	Egri Alternatív Kulturális egyesület	
1997	Shell Hungary Rt.	Koczka Ferenc, karmester	Európa Jövője Egyesület	
1998	MATÁV Rt.	Darmstadter Sándor, nyugdíjas	Megosztott díj az Utcai Szociális Segítők Egyesülete, Tatabánya és az Óbuda-Békásmegyer Gyermekének Egészségéért Alapítvány között	
1999	ÁB-Aegon Általános Biztosító Rt.	Friderikusz Sándor, műsorvezető	Miskolci Speciális Felderítő és Mentőcsoportért Közalapítvány	Bartha Viki (A Jövő Adományozója Díj)
2000	Siemens Rt.	Lakatos Mihály, nyugdíjas	Nők a Balatonért Egyesület	
2001	Levi Strauss Magyarország	Dr. Frimpong Manso Sámuel, gyógyszerész	Magyar Hospice Alapítvány	
2002	Alcoa-Köfém Kft.	Dr. Tamás István, IBS főigazgató	Peter Cerny Alapítvány	

Forrás: www.nonprofit.hu

MIT ÉRDEMES TUDNI

A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK - A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

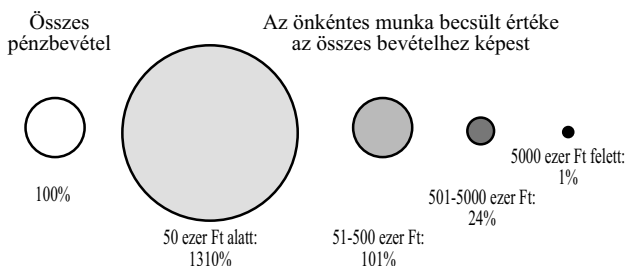
A díjazottak kiválasztásában esetenként más és más szempont a meghatározó: hol az adomány jelentősége, hol az elkötelezettség, hol a jótékonyság innovatív volta, hol a példamutatás. A pozitív példák változatossága mindenesetre a társadalmi felelősségvállalás, jótékonyság, nemes adományozás jelenlétét és fontosságát igazolja.

Mire jó és mennyit ér az önkéntes munka?

Az önkéntes munkára máig is árnyékot vet a hajdani társadalmi munka emléke, ami akadályozza, hogy a civil szféra működésének ezt a kulcsfontosságú összetevőjét valódi értékén vegyük figyelembe. Pedig az önkéntesen vállalt, ellenszolgáltatás nélkül végzett munka egyszerre kínálja az aktív társadalmi részvétel lehetőségét, fejleszti a kezdeményező- és a cselekvőkészséget, s ugyanakkor a szó anyagi értelmében is komoly értéket termel. A közösségi munkavégzés során többnyire erősödik a résztvevőkben a felelősségvállalás, az állampolgári elkötelezettség, a bizalom, a mások szempontjainak figyelembevétele, a kölcsönösség és a szolidaritás. Az önkéntes munka sok esetben mentális, lelki szükségleteket is kielégít. Esélyt kínálhat továbbá a társadalom periferiájára szorult különféle embereknek és csoportoknak a bekapcsolódásra, az integrációra.

A civil szervezeteket önkéntes munkával segítők száma 2000-ben meghaladta a 400 ezer főt. Az általuk teljesített közel 35 és fél millió munkaóra körülbelül 17

Az önkéntes munka becsült értékének aránya a különböző nagyságú nonprofit szervezetek összes bevételéhez képest, 2000

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZÚRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK
– A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

ezer főállású foglalkoztatott munkaidejének felelt meg. Munkájuk értéke a KSH becslései szerint megközelítette a 18 milliárd forintot.

Különösen fontos a lakossági segítség a kisebb szervezetek számára. Értéke az 50 ezer Ft alatti bevételi kategóriában meghaladja a pénzbevétel 13-szorosát, s hajszálnyival még az 51 és 500 ezer Ft közötti összeggel gazdálkodó szervezetek esetében is nagyobb a tényleges bevételek összegénél.

Félreértések a közhasznúság, a közhasznú státus és a közhasznú társaság körül

A félreértések és a szóhasználatban jelentkező zűrzavar oka két jogszabály, amely a köznyelvben már korábban is használatos „közhasznú” melléknévnek új, speciális, méghozzá erősen leszűkített jelentést adott. Az egyik a Polgári Törvénykönyv, amely az 1994-től bevezetett új nonprofit szervezeti formák egyikeként definiálta a közhasznú társaságot; a másik a nonprofit törvény, amely 1998-tól lehetővé tette a nonprofit szervezetek számára a közhasznú és a kiemelkedően (nem kiemelten, ahogy tévesen említeni szokták) közhasznú státus megszerzését.

A közhasznú társaság olyan szolgáltató nonprofit szervezet, amely működési és szabályozási jellemzőit tekintve nagyon hasonlít a gazdasági társaságokra, de társadalmi közös szükségleteket elégít ki, és profitját nem oszthatja szét a tulajdonosok között. A közhasznú státusért – mint minden más nonprofit szervezet – akkor folyamodhat, ha eleget tesz a nonprofit törvény szabta feltételeknek. (Ezek a feltételek a tevékenységi körhöz, a szolgáltatások általános hozzáférhetőségéhez és a működés nyilvánosságához kapcsolódnak.) Magyarán: nem minden közhasznú társaság számít hivatalosan is közhasznú szervezetnek, és megfordítva, közhasznú státusra korántsem csak a közhasznú társasági formában működő nonprofit szervezetek tehetnek szert. 2000-es adatok szerint az egyesületeknek 30, az alapítványoknak 60, a közhasznú társaságoknak 69 százaléka kapta meg a közhasznú vagy kiemelkedően közhasznú minősítést.

Mivel a közhasznú státus különböző adókedvezmények igénybevételére jogosít, megszerzése főleg az ilyen kedvezményekre számot tartó szervezetek számára vonzó. Hiánya nem jelenti azt, hogy az adott nonprofit szervezet tevékenysége egyáltalán nem szolgálja a közjót, a tágabb közösség érdekeit.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK
– A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Említhető-e a sajtóban egy nonprofit esemény támogatója?

Az újságírók és szerkesztők körében közkeletű az a tévedés, hogy a sajtóban nem említhető a támogató, mert az reklámnak számítana.

Hasznos lehet, ha a nonprofit szervezetek vezetői tudják, hogy a médiatörvény (1996. évi I. törvény) rendelkezései ezzel már korábban is ellentétesek voltak. Az uniós, jogharmonizációs célú módosítás ismét megerősítette, hogy nem számít reklámnak, tehát megnevezhető valamilyen nonprofit esemény támogatója.

Az egyszerű tájékoztatatlanság mellett ebben a tárgykörben szemléleti problémák is előfordulnak. A médiumok tulajdonosai gyakran azért ellenzik a támogató megnevezését, mert ezt ingyen reklámnak tekintik, s úgy hiszik, hogy ennek kapcsán bevételektől esnek el. Előfordul, hogy ilyenkor az óvatosságra intéssel igazából a sajtó szerkesztőiket is félrevezetik.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

FOGALMI ZŰRZAVAR, TÉVHITEK ÉS ELŐÍTÉLETEK
– A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FÉNYÉBEN

Feltétele-e a hírérték a média-megjelenésnek?

A hírek területe az egyik lehetséges, de nem az egyetlen megjelenési kerete a nonprofit szektor történéseinek. Tévhit, hogy kizárólag a hírműsorokon keresztül kell és lehet a közönséghez eljutni, illetve hogy aminek nincs hírértéke, azzal úgysem lehet bejutni a médiába.

Adományozás esetén például nem maga a támogatás ténye lehet érdekes a közvélemény számára, hanem az eredménye. A sajtót ezért a hatásokról, a hosszabb távú eredményekről érdemes informálni, ezzel esetleg rávehető, hogy többször is vizs-
szatérjen a témára. Az ilyen beszámolóknak inkább a rétegműsorokban van a helye. Nem a hír az egyetlen adekvát műfaj, a nonprofit szervezeteknek nem a híradásokba kell minden áron bekerülniük.

A médiában való megjelenés lehetőségeit keresve célszerű lenne jobban igazodni a tevékenység hatóköréhez, célcsoportjához. A civil ügyek ismertetésére a helyi és regionális szintű médiumok gyakran megfelelőbb terepet kínálnak, mint az országos média. Hatékonyabb is, ha a nonprofit szektor – többnyire helyi kötődésű – szervezeteinek megszólalásai kisebb szórású, de a célcsoporthoz jobban kötődő orgánumokban jelennek meg.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

A különböző támogatói csoportoknak más és más motivációi vannak az adakozásra. A támogatást keresőknek elemi érdekük, hogy ezeket az indítékokat megismerjék, s adománygyűjtési akcióikat ezeknek megfelelően alakítsák ki. A motiváció ismerete a potenciális adományozók (a célcsoport), az érvrendszer és az adománygyűjtési technikák megválasztásában, valamint a konkrét kérések megfogalmazásában egyaránt nélkülözhetetlen.

A lakosság indítékai

A kutatók kérdéseire válaszolva, az adományozás és az önkéntes munka, valamint az 1%-os felajánlások indítékai között a felnőtt lakosság elsősorban a jótékonyságból fakadó jó érzést, a segítségnyújtás örömét nevezi meg. Sokan nyilatkoznak még úgy, hogy konkrét cél elérését kívánják segíteni. Érdekes, hogy az adományozás megítélése azok körében is pozitív, akik maguk semmiféle támogatást nem nyújtanak. Ez azt sugallja, hogy a szolidaritás alapérték a magyar társadalomban. A megkérdezettek széles köre egyetért azzal, hogy a gyerekeken, öregeken, súlyos betegeken, természeti csapások áldozatain segíteni erkölcsi kötelesség. A szegények és menekültek segítése valamivel kisebb, de még mindig erős pozitív értékelést kap. (A kutatások fontos megállapítása, hogy a megkérdezettek nem látnak ellentmondást a magánjótékonyság szükségessége és a társadalmi problémák kezelésével kapcsolatos állami felelősség között.)

A pozitív üzenetek mellett a nonprofit szervezeteknek meg kell hallaniuk az adakozást elutasítóktól érkező üzenetet is. A legtöbben a pénzhiányra hivatkoznak ugyan, de sokan azért nem adnak (még 1%-ot sem, pedig az pénzbe nem, csak egy nyilatkozat kitöltésébe kerül), mert a potenciális kedvezményezetteket megbízhatatlannak tartják.

A vállalatok motivációja

A vállalatok társadalmi részvételével kapcsolatban egymástól nagymértékben eltérő nézetek élnek egymás mellett. Az egyik véglet szerint a vállalat már pusztán működésével segíti a társadalom fejlődését, és ezen túl nem is kell többet tennie. A másik véglet pedig az, amikor egy vállalkozást csak azért működtetnek, hogy a megszerzett hasznot jótékony célra fordítsák.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK
BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

A vállalatok társadalmi részvételének három fő indítéka lehet:

- a morális és társadalmi felelősség, amely elsősorban a rászorulóknak nyújtott segítségben ölt testet;
- annak a hosszú távú érdekeknek a felismerése, hogy a vállalatnak előnyös az, ha egészséges társadalomban működhet, tehát érdemes a közösségi programokat támogatnia;
- a jótékonyosság olyan konkrét, közvetlen előnyeinek a tudatosodása, mint például a cég jóhírének, presztízsének növekedése, a munkamorál javulása, a forgalom és a nyereség emelkedése.

A támogatást keresőnek mindenképp tisztában kell lennie azzal, hogy a vállalat miért adományoz, és mit kér cserébe, vár-e viszonzást az adományért, illetve kapcsolódik-e az adományozása üzleti célokhoz. A következő praktikus csoportosítás segíthet az ezzel kapcsolatos ismeretek és információk rendszerezésében.

A vállalati adományok és az üzleti célok kapcsolata

	<i>A cég nem vár viszonzást</i>	<i>A cég közvetett viszonzást vár</i>	<i>A cég közvetlen viszonzást vár</i>
Kapcsolódó üzleti célok	Morális felelősség-vállalás (az esetek többségében a vállalat székhelytelepülése iránt érzett felelősség, vagy gyakran a cég alapfilozófiájának része)	Felismert önérdék (nem jellemző, hogy a vállalat társadalmi részvétele rövid távú közvetlen üzleti hasznot hozna, inkább közvetett, hosszú távú előnyökre lehet számítani.)	Marketing, szponzorálás jellegű szerepvállalás (a vállalat számára közvetlen, rövid távú hasznot hozó szerepvállalás)
Nem kapcsolódó üzleti célok	Jótékonyosság, filantropia (az adakozásnak semmilyen kapcsolata sincs a cég érdekeivel, céljaival)	Vállalati beavatkozás (a vállalatok olyan ügyekben vesznek részt, amelyek a közjót szolgálják, de üzleti érdekeikhez egyáltalán nem kapcsolódnak.)	

Forrás: Logan – Roy – Regelsbrugge, 1997

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

Ahogy a társadalmi problémák összetettsége egyre szembetűnőbb, úgy egyre nyilvánvalóbbá válik az üzleti és a civil világ közös érdekeltsége is azok megoldásában. Az a felismerés, hogy az anyagiakon túl a cégek mi mindent (például tudást, befolyást, munkaidőt, másfajta készségeket, képességeket) nyújthatnak a társadalmi ügyek megoldásához, talán hozzásegítheti a nonprofit szervezeteket, hogy ezeket a lehetőségeket jobban kihasználják. Az is tény, hogy a cégek számára egyre fontosabb a pozitív kép kialakítása, hisz az jelentősen hozzájárul a felelős gondolkodású fogyasztók megnyeréséhez, az értékes munkaerő megtartásához és a társadalmi elismertség növeléséhez. Mindezek fényében érdemes a támogatási kérelmekben azt hangsúlyozni, hogy a jól megtervezett és átgondolt programok nemcsak a nonprofit szervezetek, hanem segítők számára is hasznosak lehetnek.

A nonprofit szervezetek adományozási megfontolásai

A támogatásra szakosodott nonprofit szervezetek általában alapítványok. Tevékenységüket sokszor már az alapítói szándék meghatározza, mert az alapító okirat szigorúan körülhatárolhatja a támogatandó területeket, és előírhatja a követendő támogatási politikát.

Az alapító és az alapvető célok alapján az adományozó alapítványok következő típusait különböztethetjük meg:

Cégalapítvány: általában egy vállalat alapítványa, amely a cég nevét viseli, és az alapító által értékesnek tartott, közhasznú célokat támogatja, ezzel segíti az imázsépítést. Motivációja jelentősen függhet attól, hogy az alapító teljesen önállósította-e. (Teljesen önálló alapítvány például az amerikai Ford és a Carnegie, illetve Európában az Olivetti és a Laura Ashley Alapítvány. A „nem függetlenített” alapítványra példa a céghez szorosan kapcsolódó American Express, vagy hazánkban az Eger–Philip Morris Alapítvány.)

Magánszemély/család alapítványa: Jelentősebb vagyonnal rendelkező magánszemély vagy család alapítványa, az alapító által fontosnak tartott közhasznú célokat szolgálja. (Példa erre a budapesti Rubik, vagy a Mosoly Alapítvány, a fraknoi Esterházy Magánalapítvány, vagy az amerikai – hazánkban is működő – családi magánalapítvány, a C. S. Mott Alapítvány.)

Helyi alapítvány: Egy adott város, térség civil fejlődését segíti. Alapítója általá-

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

ban önkormányzat, cég(ek), civil szervezet vagy egyén, gyakran ezek valamilyen kombinációja. (Példa erre hazánkban a United Way Tatabánya Alapítvány és a Szegedért Alapítvány, vagy Szlovákiában a Banska Bystrica-i Healthy City Közösségi Alapítvány.)

Tematikus alapítvány: Valamely konkrét probléma összefogást igénylő megoldására, meghatározott szükségletek kielégítésére jön létre. Általában több alapítója van, finanszírozása is több forrásból történik. (Példa erre az Országos Foglalkoztatási Közalapítvány, vagy a Kézenfogva Alapítvány.)

Nagyon fontos, hogy a kérelmezők pályázataikat hozzáigazítsák a potenciális támogatók céljaihoz. A hazai adományosztó alapítványok vezetőivel folytatott beszélgetésekből az derült ki, hogy támogatási tevékenységüket az egyértelmű jószándék, a társadalmi változás igénye és a segítségnyújtásból fakadó öröm vezérli. Az alapítványi formát rendszerint azért használják, mert az intézményesíti az adakozást, és az alapítói szándék így jobban kifejezésre jut, mint ha mások által szervezett programokhoz kapcsolódna az adományozó. Ezzel együtt alapítványuk ismertségét nem tartják fontosnak, és nem ritka az sem, hogy az alapító a saját nevét nem is kéri az alapítványa nevében megjelentetni. Ez egészen más hozzáállás, mint a vezető amerikai trend. Ez utóbbit jól illusztrálja Lily Kanter Time-nak (2000. július 24.) adott nyilatkozata, amelyben megmagyarázza, hogy férjével együtt 2 millió dolláros tőkét juttatott alapítványt hoztak létre: „A nyolcvanas évek státusz-szimbóluma a BMW volt, a mostani ... pedig, hogy saját nevedet viselő alapítványod legyen.”

A támogatást kérő nonprofit szervezetek – pozitív visszajelzések, köszönet, nyilvános gesztusok stb. formájában – sokat tehetnének azért, hogy a hazai gondolkodásmód is ebbe az irányba mozduljon el.

A kormányzat támogatói magatartása

A nonprofit szervezeteket a kormányzat két igen különböző megfontolásból részesítheti támogatásban. A szándéka éppúgy lehet a nonprofit szolgáltatók közhasznú tevékenységének rendszeres finanszírozása, mint a civil kezdeményezések eseti segítése.

A szolgáltatási teljesítményükhöz (többnyire az ellátottak számához) kötődő normatív (fejkvótás) támogatásokra a nonprofit szervezetek akkor számíthatnak, ha

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

olyan közfeladatokat vállalnak át, amelyek ellátását az állami szektor egyáltalán nem, vagy csak részben tudja (akarja) biztosítani. Ez a helyzet több különböző okból is kialakulhat.

A számos fejlett országban érvényesülő szubszidiaritási elv szerint a társadalmi szükségletekre az első választ mindig a „legközelebbi” lehetséges szolgáltatóknak, tehát igen gyakran a jótékonyági szervezeteknek kell megadniuk. Ha az adott szükséglet kielégítését a társadalom az állami költségvetésből finanszírozandó közszolgáltatásként ismeri el, akkor kézenfekvő, hogy az erre szánt összeget bármely, tehát a nonprofit szolgáltató is megkapja.

Nem ritka azonban az az eset sem, amikor az adott feladat (például a hajléktalan-ellátás) megoldását az állam voltaképpen saját tehetetlenségét beismerve hagyja rá a nonprofit szervezetekre. A törvényhozás ilyenkor is dönthet úgy, hogy a kritikus probléma enyhítésére vállalkozó civil szervezeteknek normatív támogatást nyújt. Ez a költségvetési deficittel küszködő jóléti államokban éppúgy előfordul, mint a fejlődő világban, vagy a volt szocialista országokban. Szintén nem ritka, hogy a nonprofit szervezetek bizonyos társadalomszervező funkciók ellátásáért (például gyermekek szabadidős foglalkoztatásáért, diáksportért) kapják a fejkvótás állami hozzájárulást. Főleg a fejlődő országokban és Kelet-Európában találunk példát olyan normatív támogatásokra, amelyeknek a kedvezményezettjei nonprofitnak minősített, de gazdaságfejlesztési, gazdaság szabályozási tevékenységekkel foglalkozó szervezetek. (Magyarországon ilyenek például a hegyközségek.)

A normatív támogatások rendszere – bármilyen célból és megfontolásból jöjjön is létre – mindenképpen bizonyos automatizmusokat és kiszámíthatóságot visz a finanszírozásba. Az érintett szervezeteknek csak azt kell bizonyítaniuk, hogy az előre meghatározott, mindenki által megismerhető kritériumoknak megfelelnek. Ha ez sikerül, akkor jogosulttá válnak arra, hogy teljesítményük arányában hozzájussanak a támogatáshoz. Nincsenek tehát kiszolgáltatva az állami döntéshozók kényekedvének. Ez még akkor is igaz, ha a függetlenségük ritkán teljes, hiszen a jogosultság elbírálása és a szolgáltatói tevékenység mennyiségének és minőségének ellenőrzése rendszerint a felügyeleti jogot gyakorló kormányzati szervezetek hatáskörébe tartozik.

MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

A mechanizmus viszonylagos személytelenségéből adódik, hogy a kedvezményezettek a legritkább esetben kerülnek közvetlen kapcsolatba azokkal a döntéshozókkal, akiken a legtöbb múlik. Nevezetesen, azokkal a pénzügyi és szakpolitikusokkal, akik a parlamenti előterjesztéseket előkészítik, s azokkal az országgyűlési képviselőkkel, akik a fejkvótás támogatás aktuális értékét és igénybevételének feltételeit megszavazzák. Ebből az következik, hogy az egyes nonprofit szervezeteknek gyakorlatilag semmi befolyásuk nincs a normatívák alakulására. Érdekeik érvényesítésére csak akkor van esélyük, ha nem versenytársakként, hanem szövetségeseikként viselkednek, ha sikerül közös stratégiát kialakítaniuk és összehangoltan cselekedniük.

Egészen más a helyzet a konkrét tervekhez, programokhoz kötődő, egyedi döntések vagy pályázatok útján elosztott állami, önkormányzati támogatások esetében. Ilyenkor szó sincs neutrális szereplőkről, személytelen mechanizmusokról. Éppen ellenkezőleg, minden döntésben elkerülhetetlenül van némi szubjektív elem. A kérelmezőnek a sikerhez nemcsak saját érdemességét vagy az általa tervezett program értékeit kell bizonyítania, hanem arra is rá kell éreznie, hogy mivel tudja megnyerni a potenciális támogató érdeklődését, jóindulatát, esetleg részvétét. A támogatási döntéseket mindig emberek hozzák, akkor is, amikor valamilyen kormányzati vagy helyi önkormányzati intézményt képviselnek. A szubjektív elem akkor is jelen van, a garanciák akkor is hiányoznak, amikor a támogatás (például a nagy múltú, patinás, köztisztelőnek örvendő szervezetek esetében) valamilyen szokásjogon alapul.

Az újraelosztási döntéseknek fontos sajátossága a bennük rejlő önkényesség és bizonytalanság. A támogató ezekben az esetekben fenntartja magának a jogot, hogy változtassa a prioritásait, évről évre más és más szervezeteket, programokat tüntessen ki érdeklődésével. Ugyanakkor a szabadon hozott újraelosztási döntéseknek háttározottan előnyös tulajdonságai is vannak. A sok egymástól független szereplő (minisztériumok, főhatóságok, központi alapok, önkormányzatok, költségvetési intézmények) és a rugalmasan alakítható támogatáspolitikai lehetővé teszi, hogy a támogatást kereső nonprofit szervezetek több különböző irányban, esetleg eltérő érvekkel és különböző adományszerző stratégiákkal próbálkozzanak. Az innovatív törekvések nagyobb eséllyel találhatnak finanszírozóra, mint egy merevebb rendszerben. A támogatások összege – kellően kreatív pályázatok, a kormányzati szereplők

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

MIT KELL TUDNI A TÁMOGATÁSI DÖNTÉSEK
BEFOLYÁSOLÁSÁHOZ?

fantáziáját megmozgató programjavaslatok esetén – felfelé is elmozdulhat, s nem kizárt, hogy az egyébként egymással versenyző kérelmezők mégsem csak egymás rovására tudnak támogatáshoz jutni.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

A fentiekben – szándékaink szerint – számos olyan adatot és kutatási eredményt ismertettünk, amely nemcsak a tisztánlátás, hanem a gyakorlati munka szempontjából is hasznos lehet. Természetesen nem tudtunk azonban minden fontos tudományos megállapítást felsorolni, inkább csak azt illusztrálhattuk, hogy a mindennapokban felmerülő kérdések megválaszolásához, döntések meghozatalához, problémák megoldásához célszerű a mások által felhalmozott ismereteket mozgósítani.

Információs források

A továbbiakban ahhoz próbálunk támpontokat adni, hogy az olvasó megtalálja a munkájához szükséges szakmai, kutatási, információs anyagokat, és el is igazodjon közöttük.

A szakmai és kutatási információk forrásai

<i>Mire van szükségünk?</i>	<i>Hol találjuk meg?</i>
<i>A nonprofit szektor mennyiségi jellemzői, nonprofit statisztika</i>	1992 óta évente megjelenik a „Nonprofit szervezetek Magyarországon...” című kiadvány, amelyet a nonprofit szektor különböző részterületeivel (például kultúra, környezetvédelem, településfejlesztés stb.) foglalkozó statisztikai összeállítások egészítenek ki. Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolatairól négy évenként publikálnak adatokat. A friss kiadványok megvásárolhatók a Központi Statisztikai Hivatal könyvesboltjában: 1024 Budapest, Keleti Károly u. 10. Tel.: 212-4348 A korábbi anyagok a www.ksh.hu/Társadalomstatistikai főosztály honlapról letölthetők.
<i>Jogi információk, a jogszabályok változásainak értelmezése</i>	Csizmár Gábor – Bíró Endre: Nonprofit jogi kézikönyv, a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó rendszeresen frissített kiadványa. Használhatók még az általános jogszabálygyűjtemények, a CD-jogtár vagy a következő honlapok: www.civili.hu ; www.emla.hu ; www.jogismeret.hu ; www.jogtar.hu ; www.mkogy.hu
<i>Tudományos elemzések, a szektor egészét vagy egyes részterületeit leíró kutatások, esettanulmányok. Kézikönyvek, menedzsment szakismeretek nonprofit vezetők számára</i>	Teljes bibliográfia található a Nonprofit Kutatócsoport Egyesület honlapján, ahonnan számos kutatási anyag le is tölthető: www.nonprofitkutatasa.hu Nonprofit szakkönyvtárak: Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Könyvtára: 1093 Budapest, Közraktár u. 18-20. NIOK-NSZK könyvtár Penna-Kulturtrade Könyvesbolt: 1013 Budapest Krisztina krt. 34. Kisebbségi nonprofit könyvtárak és esetenként könyvárúsi helyek működnek a megyei civilházakban is. Címadataik a www.civilhazak.hu portálon fellelhetők.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

<i>Mire van szükségünk?</i>	<i>Hol találjuk meg?</i>
<i>Aktuális információk, konkrét civil szervezetek, kezdeményezések adatai</i>	Nonprofit Információs és Oktatási Központ: www.niok.hu Megyei civilházak www.civilegyuttmukodes.hu ; www.civilradio.hu ; www.ngo.hu ; www.nonprofit.hu ; www.nonprofit.lap.hu ; www.nonprofitmedia.hu ; www.onkenteskozpont.hu ; www.pafi.hu ; www.sansz.hu .
<i>Nonprofit szektort érintő kormányzati és önkormányzati anyagok, javaslatok, előterjesztések</i>	Magyar Országgyűlés Civil Iroda Miniszerelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztálya A különböző minisztériumok civil kapcsolatokkal foglalkozó osztályai, főosztályai, titkárságai, irodái A nagyobb városok önkormányzatai által alkalmazott civil referensek

Hogyan olvassunk ábrákat és táblázatokat?

Kutatások felhasználóiként számtalanszor érezhetjük: egy-egy grafikon vagy táblázat olyan bonyolultnak tűnik, hogy az értelmezése túl sok időt és energiát igényelne. Az alábbi példán keresztül a kutatási összefoglalókban található ábrák és táblázatok olvasását és elemzését szeretnénk megkönnyíteni.

A nonprofit szektor bevételeinek alakulása folyó és változatlan áron, 1993–200

Év	A bevételek alakulása folyó áron		Fogyasztóár-index az előző év %-ában	A bevételek alakulása változatlan áron	
	összeg, millió Ft	az előző év %-ában		összeg, millió Ft	az előző év %-ában
1993	118 475,4	–	–	118 475,4	–
1994	139 265,7	117,5	118,8	117 227,0	98,9
1995	181 916,3	130,6	128,2	119 446,0	101,9
1996	239 037,9	131,4	123,6	127 012,7	106,3
1997	284 362,2	119,0	118,3	127 745,8	100,6
1998	358 689,5	126,1	114,3	140 883,5	110,3
1999	415 582,4	115,9	110,0	148 422,3	105,4
2000	495 508,0	119,2	109,8	161 193,2	108,6

Forrás: Nonprofit szervezetek Magyarországon, 2000.

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

A táblázatolvasás lépései a következők:

1. Olvassuk el figyelmesen a címet, ebből tudjuk meg, hogy miről kapunk információkat. A fenti táblázat a nonprofit szektor teljes bevételének alakulásáról közöl évenkénti adatokat az 1993 és 2000 közötti időszakban, s nemcsak a ténylegesen mért forintösszegeket adja meg, hanem egy olyan (változatlan árasnak nevezett) mutatót is, amelyből már kiszűrtek az infláció hatását, tehát a bevételek reálértékének változását tükrözi.

2. Olvassuk el a táblázat alján található „forrásmegjelölést”, mert ez elárul valamit arról, hogy mennyire megbízhatóak az adatok. Ha a táblában megjelenő mutatók – mint a példánkban is – egyetlen hivatalos statisztikai forrásból származnak, akkor valószínűsíthető, hogy tartalmi és módszertani szempontból egységesek, vagyis jól összehasonlíthatók. Más a helyzet, amikor – erre az állami támogatások alakulását leíró korábbi ábránk lehet a példa – szinte minden adat más kutatás eredménye. Ilyenkor számítani kell arra, hogy összegyűjtésük nem feltétlenül azonos fogalomrendszer és módszer szerint történt. Ha az alakulásukból levonható következtetések valóban fontosak számunkra, akkor célszerű elolvasni a módszertani információkat, mert azokból kiderül, hogy biztosított-e az adatok összehasonlíthatósága. (A kérdéses ábrán szereplő adatok esetében egyébként igen, mert az ehhez szükséges tartalmi korrekciók megtörténtek.)

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

3. Olvassuk el a táblázat felső részében (fejrovat), illetve bal oldalán (oldalrovat) található információkat. Példánkban a bal oldalon az évszámokat találjuk, a fejrovatban pedig azokat az megnevezéseket, amelyekből kiderül, hogy az adott oszlopban a (millió Ft-ban megadott) folyó illetve változatlan áras bevételi összegek szerepelnek-e, vagy a bevételek illetve az infláció százalékban megadott változásai. Ha a fej- és az oldalrovatokban nem szerepel mértékegység, akkor valószínűleg az összes adat azonos (rendszerint a címben vagy a tábla jobb felső sarka fölött feltüntetett) mértékegységben van kifejezve.

4. Gyakori jelölések a táblázatokban: N.a. = nincs adat; N.v. = nincs válasz, nem válaszolt; * = valamilyen plusz információ található a táblázat alján. Különösen fontos a tábla alatt megjelenő N = esetszám, mert ebből láthatjuk, hogy hány megfigyelés szolgáltatta az alapot a teljes sokaságot jellemző értékek becsléséhez. Az alacsony esetszámok alapján levont következtetések megbízhatósága erősen kérdéses.

5. A táblázat értelmezése, következtetések levonása: Az első oszlop adataiból jól látszik, hogy a nonprofit szektor bevételei a hét év alatt nominálértékben több mint megnégyszereződtek. Növekedési ütemük az inflációs rátánál tartósan magasabb volt, az árak csak 1994-ben nőttek gyorsabban, mint a bevételek. Így aztán a szektor – ha nem is látványosan – reálértékben mért jövedelmi pozícióit is javítani tudta. Bevételei 2000-ben ténylegesen 36 százalékkal értek többet, mint 1993-ban.

Hogyan olvassunk kutatásokat?

A kutatási anyagok jelentős része nem közvetlen gyakorlati felhasználásra készül. Az alapkutatások nyomán megszülető tudományos művek rendszerint a nonprofit jelenség elméleti megértésére, a legfontosabb tendenciák felismerésére, a törvényszerűségek és a mélyebb összefüggések feltárására törekszenek. Nyelvezetük gyakran bonyolult, nehéz belőlük kihüvelyezni a számunkra értékes információkat. Az alkalmazott kutatások megközelítése többnyire gyakorlatiasabb, vizsgálati körük viszont szűkebb, így eredményeik kevésbé általánosíthatóak. Érvényességük gyakran egy részterületre vagy részkérdésre korlátozódik, ami felhasználásuk lehetőségeit is behatárolja.

Mindebből az következik, hogy a kutatási anyagok olvasása során nem nélkülözhetünk bizonyos kreativitást. Gyakorlati kérdéseinkre (hacsak nem mi magunk ren-

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

deltük meg a kutatást) ritkán kapunk kész, minden szempontból teljes választ. Sokkal gyakoribb az, hogy a tudományos művek olyan általános megállapításokkal, támpontokkal szolgálnak, amelyek segítségével – saját tapasztalatainkat is mozgósítva – mi magunk vonhatjuk le a konkrét helyzetben érvényes következtetéseket.

A tudományos elemzések áttekintését és értelmezését megkönnyítheti, ha ismerjük a kutatás szokásos lépéseit. Ezek a következők:

1. *A vizsgálni kívánt kérdéssel kapcsolatos korábbi kutatások áttekintése, másod-elemzése.* Ennek a legelső munkafázisnak az eredményei gyakran a zárótanulmányban (többnyire annak első fejezetében) is megjelennek. Az adott témakörben felhalmozott ismereteknek ezek a rövid összefoglalói (és a hozzájuk tartozó szakirodalmi hivatkozások) nagyon hasznosak lehetnek számunkra. Segítenek az éppen olvasott szerző álláspontjától esetleg eltérő vélemények megismerésében, a különböző megközelítések közötti eligazodásban, a számunkra leginkább hasznosítható forrásanyagok fellelésében.

2. *A kutatási probléma körülhatárolása:* A kutatási ötlettől a kutatás hipotéziséig (kiinduló feltevéséig) hosszú út vezet. Az *ötlet* egy társadalmi probléma vagy jelenség felismerése, a *hipotézis* jól körülhatárolható feltételezés arról, hogy a jelenségek hogyan függenek össze. A hipotézist a szerzők általában a bevezetőben ismertetik, majd a tanulmány egy későbbi pontján visszatérnek rá, s leírják, hogy a kiinduló feltevést a vizsgálati eredmények alátámasztották vagy megcáfolták-e.

3. *A kutatási terv* annak érdekében készül, hogy a munka pontosan körülhatárolt, irányított legyen. A hipotézis megfogalmazása után kiválasztják az alkalmazni kívánt módszereket, meghatározzák a célcsoportot és a mintavétel módját, előkészítik az eszközöket (kérdőív, interjúvázat stb.). Ezeknek a megismerése azért fontos, mert a felhasznált módszerek sokszor erősen befolyásolják az eredményeket, vagy legalábbis azok megbízhatóságát. A legfontosabb módszertani információk rövid összefoglalását rendszerint már a kiadványok bevezetője is tartalmazza. A részletes módszertani leírást esetenként a tanulmányok függelékében találhatjuk, más-kor a lábjegyzetek adják meg a szükséges eligazítást.

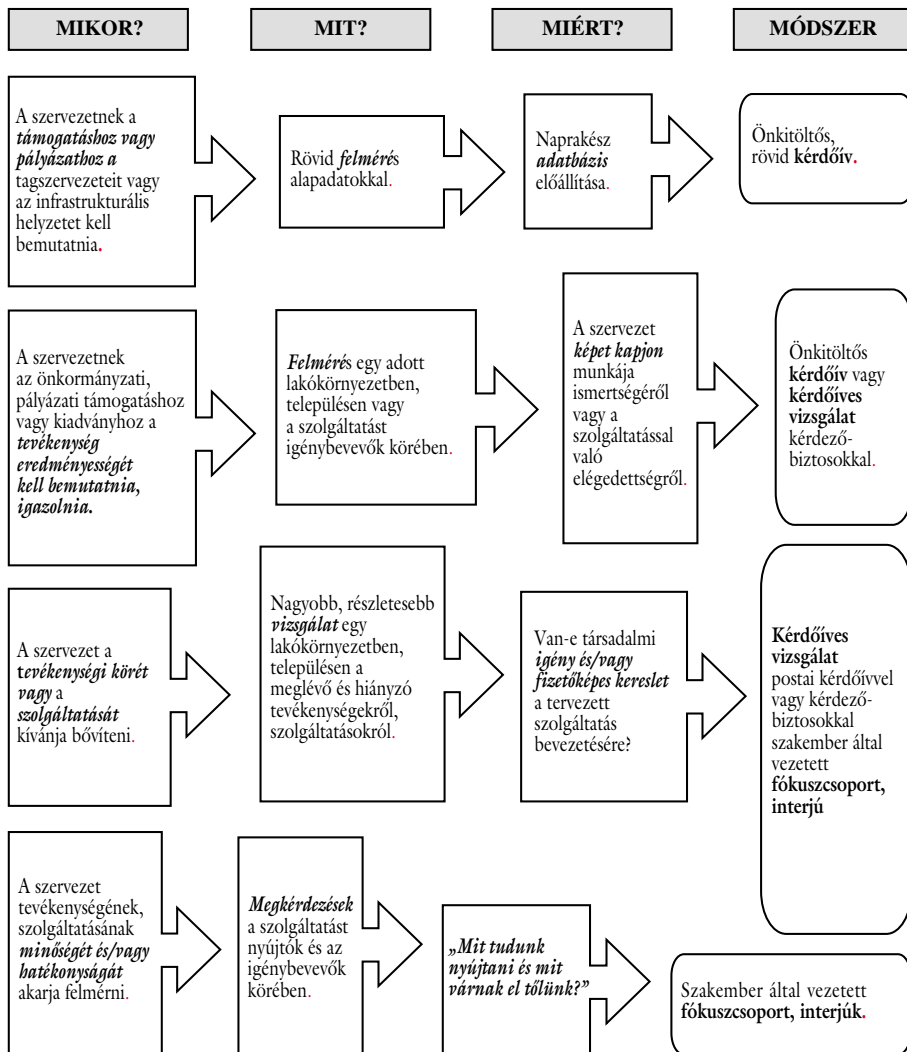
4. *A kutatás elvégzése, vagyis az a folyamat,* amelynek során a vizsgálat elkészül, az olvasó számára általában láthatatlan marad, legfeljebb bizonyos mozzanatairól

MIT ÉRDEMES TUDNI

A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK

A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

(például a válaszadás megtagadásának gyakoriságáról, az adatok javításáról, teljeskörűsítéséről) kerül be néhány információ a módszertani mellékletekbe.

5. *Összegzés: az összegyűjtött adatok, információk elemzése, a következtetések levonása.* Ennek a munkának az eredményei teszik ki a kutatási anyagok döntő hányadát. Többnyire ezekben a fejezetekben található meg a részletes elemzések, a hétköznapi munkában leginkább hasznosítható megállapítások. Amennyiben a kutatóknak az eredmények gyakorlati felhasználásának lehetőségeiről és a kormányzati politika számára adódó tanulságokról is van mondanivalójuk, ez általában a tanulmány záró fejezetében jelenik meg.

Ezek a fázisok természetesen nem mindig követhetők nyomon ennyire pontosan, gyakorlott kutatók a különböző szakaszokat felcserélhetik, a folyamatba más elemeket is beiktathatnak, a kiadványokban másképp rendezhetik el az információkat.

A fent bemutatott kutatási–elemzési lépések ismerete nemcsak akkor lehet hasznunkra, amikor felhasználóként a publikált anyagokban szeretnénk eligazodni, hanem akkor is, ha tudományos elemzések megrendelőiként fogalmazzuk meg az elvárásainkat, vagy ha magunk akarunk egy kisebb kutatást elvégezni.

Az ötlettől egy saját kutatás megvalósításáig

Szervezetünk munkájának professzionális ellátásához számos esetben fontos lehet kutatások, szükségletfelmérések elvégzése. Ilyen kutatások megvalósítása néha egyenesen feltétele a nagyobb pályázatok beadásának. Nem mindig van azonban elegendő pénzünk, hogy ezt a munkát szakértőktől, kutatóktól rendeljük meg. Ilyenkor mérlegelnünk kell, hogy szervezetünk alkalmas-e az adott vizsgálat önálló lebonyolítására.

Nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a kutatás nagy szakértelmet igénylő, felelősségteljes feladat. A kutató felelőssége a tárgyilagosság igényének és a szubjektivitás veszélyeinek szem előtt tartása. Kisebb vizsgálatokat e szempontok figyelembevételével, az alapvető szakmai szabályok betartásával magunk is végezhetünk.

Az ötlettől a saját kutatás elvégzéséig hosszú út vezet. Ennek legfontosabb szakaszai a célok tisztázása, a kérdéscsoportok megfogalmazása, a vizsgálati kör (célcsoport) meghatározása, a megfelelő módszer kiválasztása, a vizsgálat lefolytatása, és

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

végezetül a kapott adatok, információk feldolgozása, értelmezése. Nézzük meg ezeket a lépéseket részletesebben!

Célmeghatározás. Vizsgálatunk megtervezésénél nagyon fontos a felmérés céljának körülhatárolása, mert ez nemcsak az alkalmazandó módszereket, de az adatok későbbi felhasználhatóságát is befolyásolja. A vizsgálat célja lehet például

- szükségletfelmérés, amelyet azért készítünk, hogy megtudjuk, a segítségünkre számító nonprofit szervezeteknek milyen szakmai tanácsadásra van szükségük;
- közösségünk azon problémáinak feltárása, amelyekre szervezetünknek reagálnia kell;
- annak feltérképezése, hogy milyen együttműködés kezdeményezésére van szükség (például önkormányzatokkal, piaci szervezetekkel);
- a segítségnyújtás motivációjának megismerése annak érdekében, hogy hatékonyabban végezhessük önkénteseket toborzó munkánkat.

Előfeltevések (hipotézisek) megfogalmazása: A hipotézis felállítása a kutatás kulcsmozzanata, mivel nagyban befolyásolja a vizsgálati módszerek kiválasztását, illetve segít a konkrét kutatási kérdések megfogalmazásában. A korábbi példánál maradvan az előfeltevés az, hogy

- a körülöttünk dolgozó nonprofit szervezetek vezetőinek vezetési tanácsokra, jogi, pénzügyi ismereteik bővítésére van szükségük;
- közösségünkben leginkább a hajléktalan emberek szorulnak segítségre;
- több kezdeményezésre lenne szükség a szektorok közötti együttműködés megvalósítása érdekében;
- az önkéntesek abban érdekeltek, hogy közösségben, tartalmas munkával töltsék el szabadidejüket.

A célcsoport meghatározása: Ahhoz, hogy vizsgálatunk eredményes és a gyakorlatban jól használható legyen, pontosan körül kell határolnunk, kiket és milyen számban vonunk be a kutatásba. A megkérdezetteknek az adott szempontból a legtájékozottabb, leginkább érintett csoportokból kell kikerülniük. Ezek, szintén az előbbi példánál maradvan,

- közösségünk nonprofit vezetői;
- a hajléktalannal foglalkozó intézmények vezetői, az ott dolgozók, az önkor-

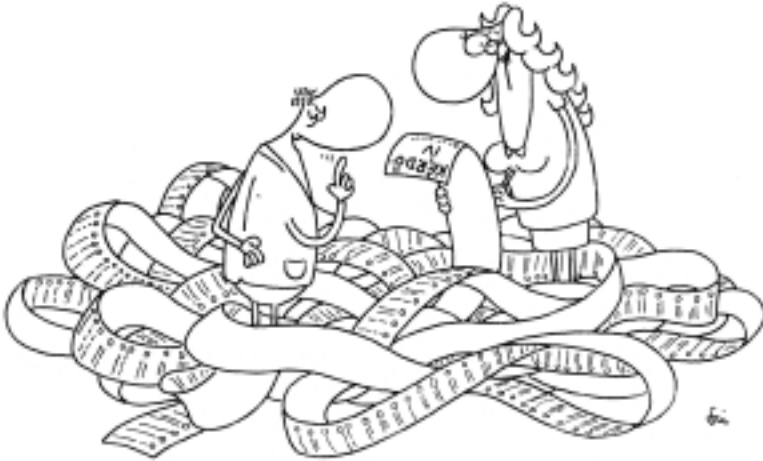
MIT ÉRDEMES TUDNI A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

- mányzat illetékes munkatársai, a lakosság és maguk a hajléktalanok;
- a nonprofit és a piaci szervezetek képviselői, az önkormányzat munkatársai;
 - azok a magánszemélyek, akik közösségünkben önkéntes munkát vállalnak, illetve vállalhatnak.

A vizsgálati módszer kiválasztása: A módszerek az esetek nagy százalékában „adják magukat”. Legfontosabb típusaik a következők:

- kérdőíves adatfelvétel (önkitöltős, lekérdezős),
- másodelemzés (meglévő adatok újraelemzése a saját szempontjaink alapján),
- interjú (irányított beszélgetés, mélyinterjú),
- fókuszcsoport (csoportos viták, tematikus beszélgetések).

A felsorolt módszerek között vannak olyanok, amelyeket mi magunk is alkalmazhatunk (egyszerűbb kérdőívmintákat és kivonatos módszertani ismereteket e füzet részletesebb internetes változatának függeléke is tartalmaz), egy nagyobb kérdőíves felmérés azonban már komoly szaktudást igényel. A módszer kiválasztásához, illetve annak eldöntéséhez, hogy magunk végezzük-e a vizsgálatot, a következő táblázat ad segítséget.

MIT ÉRDEMES TUDNI

A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI ÉS FELHASZNÁLÁSA

Módszer	Mikor használjuk?	Hogyan	Előny	Hátrány	Jó tanács
Kérdőíves kutatás önkitöltős (a megkérdezett által kitöltött) kérdőívvel	nagyobb minta lekérdezése esetén	a kérdőív kipostázása konkrét címekre, elhelyezése weboldalon, kiosztva konferencián, megbeszélésen	viszonylag olcsó, nagy mintás felvételt tesz lehetővé	a mintanagyság utólag alakul ki, nem tudjuk előre, hogy hányan töltik ki a kérdőívet	A kérdőívet összeállítás után teszteljük olyanokkal, akik nem szerepelnek majd a kutatásban (például kétértelmű kérdések kiszűrése).
Kérdőíves kutatás kérdezőbiztossal	kisebb minta esetén	a kérdőív lekérdezése személyesen vagy telefonon	célzott, a minta nagysága pontosan meghatározható, eredményei megbízhatóbbak	drágább	Törekedjünk rövid kérdőív összeállítására! A könnyebb feldolgozás érdekében adjunk meg válaszalternatívákat! A kész kérdőívet vessük össze hipotézisünkkel!
Mélyinterjú	új probléma gyökereinek megértéséhez	személyes, egyszeri vagy többszöri, 1,5–2 órás beszélgetés adott témáról	minden részletet megtudhatunk	nehéz feldolgozni, a kérdező befolyásolhatja az interjúalanyt	Készítsünk laza interjútervet arról, hogy milyen kérdésekre szeretnénk választ kapni!
Strukturált interjú	ismert jelenség mélyebb, részletesebb megértéséhez	személyes, egyszeri, 1–1,5 órás beszélgetés szigorú struktúra szerint	a kérdőíves módszernél alaposabb	nehéz feldolgozni, a kérdező befolyásolhatja az interjúalanyt	Készítsünk interjúvázlatot, amely tartalmazza a kérdéseinket!
Fókuszcsoport	szakértők vagy érintettek véleményének részletes megismeréséhez	6–12 fő 3–4 órás strukturált kérdése	gyors, azonnali eredmény, könnyű feldolgozni	a résztvevők passzívak lehetnek, vagy nem jönnek el megfelelő létszámban	Szerkesszük meg előre a kérdéseinket! Alaposan szervezzük meg a találkozót!
Másodelemzés	saját kutatás előkészítéséhez, ismert jelenség új szempontú vizsgálatához	meglévő adatok, tanulmányok, források összegyűjtése, újrafeldolgozása	nagy mennyiségű, tetszőlegesen elemezhető információ	csak a meglévő forrásokra lehet támaszkodni	Készítsünk listát arról, hogy milyen munkák elérhetőek és hol (könyvtár, internet stb.)!

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

Az adatok feldolgozása: Az adatok feldolgozása sokféleképpen történhet. Mindegyik módszerhez többféle lehetséges feldolgozás tartozik, ezeket gyakran célszerű egymással kombinálni.

Módszer	Feldolgozás 1.	Feldolgozás 2.
Kérdőíves adatfelvétel	kis minta esetén összefoglaló táblázatok készítése manuálisan és azok elemzése	nagy minta esetén táblázatok készítése számítógéppel (Excel, Access, SPSS programmal) és azok elemzése
Másodelemzés készítése, új táblázatok	kivonatok, jegyzetek létrehozása és elemzése	idézetek összegyűjtése és elemzése

Következtetések levonása: A vizsgálat összegzése különböző formákban történhet:

- jelentés,
- háttér tanulmány egy pályázathoz,
- újság- vagy folyóiratcikk,
- szervezetünk kiadványa (prospektus, kötet stb.).

A kutatás eredményeit vissza kell csatolnunk korábbi terveinkhez, hipotéziseinkhez. A vizsgálat akkor sikeres, ha vagy megerősíti, vagy megcáfolja előzetes feltevéseinket. Előbbi példáinkhoz visszatérve, azt találjuk, hogy

- a nonprofit szervezetek vezetőinek vezetési tanácsokra, jogi, pénzügyi ismereteik bővítésére van szükségük, de nagy az igény a számítógépes oktatásra és a nyelvi továbbképzésre is;
- közösségünkben a hajléktalanság mély társadalmi probléma, de a fogyatékos gyermeket nevelő családoknak is nagy szükségük volna adományokra;
- valóban több kezdeményezésre lenne szükség a szektorok közötti együttműködés megvalósítása érdekében, de már sok próbálkozás történt erre, csak akkor nem voltak világosak a célok és a különböző szerepek, a jövőben tehát nagy hangsúlyt kell fektetni ezeknek a problémáknak a kiküszöbölésére;
- az önkéntes munkára vállalkozók a szabadidő hasznos eltöltésén túl elismerésre is vágynak, ezért ennek biztosítása is fontos feladat.

A vizsgálat összegzésekor érdemes a jövőre nézve gyakorlati teendőket is meg-

MIT ÉRDEMES TUDNI
A NONPROFIT SZERVEZETEKNEK
A NONPROFIT KUTATÁSOKRÓL?

A KUTATÁSI INFORMÁCIÓK FORRÁSAI
ÉS FELHASZNÁLÁSA

fogalmazni. Ez biztosítja, hogy a felmérési eredményeket munkánk hatékonyabb végzése érdekében a mindennapjainkban (például a pályázatokhoz, az éves beszámoló elkészítéséhez, a következő évi tervek kidolgozásához, jelentések, szakmai anyagok, ajánlások összeállításához, önkormányzati, minisztériumi és egyéb tárgyalásokhoz stb.) felhasználhassuk.

Eredményeink publikálása, szakmai körökben való megvitatása alapja lehet későbbi együttműködéseknek, illetve elősegítheti közösségünk, szakmánk fejlődését, kommunikációjának javítását is.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Adirondack, Sandy: Mindennapi receptek civil szervezeteknek. NIOK Alapítvány, Budapest, 1999.
- Az Európai Közösség Bizottságának közleménye az önkéntes szervezetek és alapítványok szerepének erősítéséről Európában. Európa Ház, Budapest, 1998.
- Balogh Bence – Mészáros Geyza – Sebestény István: Módszer és gyakorlat. A nonprofit statisztika 10 éve. 1992-2002. www.nonprofitkutatas.hu
- Bartal Anna Mária: Nonprofit alapismeretek kézikönyve. Ligatura Kiadó, Budapest, 1999.
- Bíró Endre: Nonprofit szektor analízis. Civil szervezetek jogi környezete. EMLA Egyesület, Budapest, 2002.
- Bódi György: Hogyan szerezzük meg az állampolgárok adójának 1%-át? KJK-KERSZÖV, Budapest, 2002.
- Csegény Péter: A civil referenci szerepkör megjelenése és problémái a helyi önkormányzatokban. In: Dr. Wellmann György (szerk.): Nonprofit tanácsadó A-tól Z-ig. Verlag Dashöfer Kiadó, Budapest, 2001.
- Csegény Péter – Kákai László (szerk.): Köztes helyzet? I-II. A civil szervezetek és az önkormányzatok kapcsolatában. Miniszterelnöki Hivatal Civil Kapcsolatok Főosztálya, Budapest, 2000, 2002.
- Csizmár Gábor – Bíró Endre: Nonprofit jogi kézikönyv. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1998.
- Csizmár Gábor – Nemoda István: Hogyan szerezzünk pénzt? KJK-KERSZÖV, Budapest, 2001.
- Czakó Ágnes – Harsányi László – Kuti Éva – Vajda Ágnes: Lakossági adományok és önkéntes munka. Központi Statisztikai Hivatal és Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995.
- Czike Klára: Önkéntesség számokban. Esély, 2001/6.
- Farkas István – Török Marianna: A hazai adományozó magánalapítványok helyzete. Felmérés húsz alapítványról 2002-ben. www.nonprofit.hu
- Harsányi László: A nonprofit szektor szerepe a közszolgálatok átalakításában. Európa Fórum, 1997/1.
- Harsányi László: Az állam és a nonprofit szektor. INFO Társadalomtudomány, 1997. 42. sz.
- Jagasics Béla: Civil történet. Landorhegy Alapítvány, Zalaegerszeg, 2001.
- Kákai László: Civil szervezetek lehetőségei az önkormányzatok döntéshozatali folyamatában. In: Dr. Wellmann György (szerk.): Nonprofit tanácsadó A-tól Z-ig. Verlag Dashöfer Kiadó, Budapest, 2001.
- Kondorosi Ferenc: Civil társadalom Magyarországon. Politika + Kultúra Alapítvány, Budapest, 1998.
- Kuti Éva: Hívjuk talán nonprofitnak... A jótékonyág, a civil kezdeményezések és az állami keretektől kiszoruló jóléti szolgáltatások szektorra szerveződése. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1998.

- Kuti Éva: The nonprofit sector in Hungary. Manchester University Press, Manchester, 1996.
- Lévai Katalin – Straussman, Jeffrey D. (szerk.): Innovatív önkormányzatok. Helyi Társadalom Kutató Csoport, Budapest, 1996.
- Lévai Katalin (szerk.): Civil a pályán. Helyi Társadalom Kutató Csoport, Budapest, 1998.
- Logan, David: Companies in communities: Getting the measure. The London Benchmarking Group, London, 1997.
- Logan, David – Roy, Delwin – Regelbrugge, Laurie: Global corporate citizenship. Rationale and strategies. The Hitachi Foundation, Washington, 1997.
- Lomnici Zoltán: Az alapítványok és közalapítványok kézikönyve. HVG ORAC, Budapest, 1998.
- Lomnici Zoltán: Egyesületek. HVG ORAC, Budapest, 2000.
- Mészáros Geyza: Településfejlesztési célú nonprofit szervezetek. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 2002.
- Nonprofit szervezetek Magyarországon 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002.
- Pavluska Valéria: A nonprofit szektor. JPTE FEEFI, Pécs, 1999.
- Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K.: Szektor születik. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 1995.
- Salamon, Lester M. – Anheier, Helmut K.: Szektor születik II. Egy nemzetközi kutatás eredményei. Civitalis Egyesület, Budapest, 1999.
- Salamon, Lester M. et al.: Global civil society. Dimensions of the nonprofit sector. The Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore, 1999.
- Sebestény István: A nonprofit szektor funkcionális megközelítése – a nonprofit prizma. Statisztikai Szemle, 2001/4-5.
- Sebestény István: Az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolata 1996, 2000. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1998, 2002.
- Support of Philanthropy in the Czech Republic. Donor's Forum, Prague, 1996
- Szabó Máté: Az EU és a civil szervezetek. Politikatudományi Szemle, 1998/3.
- Széman Zsuzsa – Harsányi László: Halak és hálók. Kapcsolatok a helyi szociálpolitikában. Nonprofit Kutatócsoport és MTA Szociológiai Kutató Intézete, Budapest, 1999.
- Széman Zsuzsa – Harsányi László: Szociális kvartett. Civil szereplők négy magyar város szociális életében. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 2000.
- Török Marianna (szerk.): Alapfokú kézikönyv civil szervezetek számára. NIOK Alapítvány, Budapest, 1998.
- Zám Mária: Civilbarát önkormányzatok. Magyar Közigazgatás, 1997/7.
- 1%. „Forintszavazatok” civil szervezetekre. Tanulmányok. Nonprofit Kutatócsoport, Budapest, 2000.

NONPROFIT KISSZÓTÁR – ALAPFOGALMAK ÉS ALAPADATOK

A társadalom három szektora: az állami (vagy kormányzati), az üzleti–piaci (vagy vállalati, for-profit) szektor és a „harmadik”, a → nonprofit szektor (ez utóbbit gyakran nevezik → NGO, → önkéntes vagy → civil szektornak is).

Adományozás: olyan támogatások nyújtása, amelyek fejében a támogató nem vár pénzben kifejezhető ellenértéket.

Alaptevékenység: a szervezet alapító dokumentumában meghatározott, alapvető céljai elérése érdekében kifejtett működése.

Altruizmus: önzetlenség, másokon való segítés.

Bevételtípusok:

Adományok, magántámogatások: származhatnak vállalati támogatásból, lakossági adományokból, külföldi támogatásból és nonprofit szervezetektől. 2000-es adatok szerint összegük 80 milliárd Ft, a nonprofit szektor összes bevételéhez (496 milliárd Ft) viszonyított arányuk 16 százalék volt.

Alaptevékenységből származó ár- és díjbevételek: magánszemélyek illetve szervezetek által befizetett egyesületi és érdekképviseleti tagdíjak, valamint az alaptevékenység körében előállított termékek és szolgáltatások értékesítéséből származó bevételek. 2000-ben az összegük 183 milliárd Ft, arányuk 37 százalék volt.

Állami támogatások: normatív (fejkvótás) költségvetési finanszírozás, a központi költségvetésben nevesített, a minisztériumoktól és főhatóságoktól, központi alapoktól, illetve a helyi önkormányzattól és helyi költségvetési intézményektől elnyerhető támogatások. A statisztika ide sorolja az szja 1%-ából, az áfa-visszatérítésekből és a helyi iparüzési adó átengedéséből származó bevételeket is. Az állami támogatások összege 2000-ben 141 milliárd Ft, aránya 28 százalék volt.

Gazdálkodási tevékenységből eredő bevételek: kamatok, pénzügyi befektetések hozama és a vállalkozási tevékenység bevételei. 2000-es összegük 88 milliárd Ft, arányuk 18 százalék volt.

Caritas: többnyire vallásos indíttatású, a felebaráti szeretetre épülő segítségnyújtás.

Civil referens: települési önkormányzatoknál, a polgármesteri hivatal szervezetében alkalmazott munkatárs, akinek a település civil szervezeteivel való folyama-

tos kapcsolattartás a feladata. Főként nagyobb városokban, kerületekben kezdenek az utóbbi években ilyen munkatársat alkalmazni.

Civil társadalom: a civil kezdeményezések, szerveződések és mozgalmak együttese, amelynek működési lehetőségeit és formai sokszínűségét az elemi emberi jogok érvényesülését biztosító jogrendszer garantálja. A civil szervezetek közvetítenek az állam és polgárai, valamint a gazdasági hatalom és az állampolgárok között, létrehozzák azokat a mechanizmusokat, amelyek segítségével a kormány és a piac a közösség által ellenőrizhető és befolyásolható.

Civilházak: nonprofit információs és szolgáltató központok, amelyek valamennyi megyeközpontban működnek. Országos hálózatot alkotnak. Feladatuk a régiójukban tevékenykedő nonprofit szervezetek munkájának segítése tanácsadással, képzéssel és más szakmai szolgáltatásokkal.

Ernyőszervezetek: szakmai vagy területi elven szerveződő nonprofit szövetségek, koalíciók együttműködési fórumok, amelyek a nonprofit szektor egészének vagy különböző részterületeinek nevében lépnek fel, szakmai, gazdasági és szabályozási kérdésekben látnak el érdekképviseleti tevékenységet. Gyakori, hogy sok kisebb tagszervezettel rendelkeznek; helyi egyesületeknek kínálnak szakmai segítséget, szolgáltatást, esetenként anyagi támogatást is.

Filantropia: emberbaráti szeretet, segítség a rászorulóknak, a szegényeknek, az elesetteknek.

Jótékonyág: szolidaritáson alapuló önzetlen segítségnyújtás.

Közhasznúság szerinti minősítés, besorolás:

Közhasznú szervezet: az 1997. évi CLVI. törvényben „közhasznú”-ként megjelölt tevékenységet folytató, szolgáltatásait a tagjain kívül mások számára is elérhetővé tevő nonprofit szervezet, amelynek a közhasznú minősítést a bíróság saját kérésére hivatalosan is kiadta.

Kiemelkedően közhasznú szervezet: törvény vagy más jogszabály által állami feladatnak minősített tevékenységet ellátó nonprofit szervezet, amelynek a kiemelkedően közhasznú minősítést a bíróság saját kérésére hivatalosan is kiadta.

Közösségi média: azok a közösségi módon megszülető újságok, rádiók (ritkábban televíziók), amelyek meghatározott célcsoportnak, közösségnek, lakóhelyi egységnek készítik és közvetítik programjukat. Ezeknek a műsoroknak többnyire mások a szereplői (jórészt

önkéntesek), más a tematikájuk, mások az értékeik (többnyire a helyi kultúra és a tematikából következően a helyi önszerveződések), más a mentalitásuk és a hangnemeik is, mint a kereskedelmi és a közszolgálati médiának. A közösségi médiumok jelentős része különös figyelmet fordít a nonprofit szektor szervezeteire, eseményeire, de a hátrányos helyzetűekre, a sérültekre, a máshonnan kimaradókra is.

NGO (Non-Governmental Organization – nem kormányzati szervezet): a → nonprofit szervezet olyan, főleg a nemzetközi szervezetek (ENSZ, Világbank stb.) dokumentumaiban használt elnevezése, amely a kormányzati intézményektől való különbözőséget, az államtól való függetlenséget hangsúlyozza.

Nonprofit szektor definíciója: a nonprofit szektornak a mai magyarországi gyakorlatban alapvetően kétféle, egy tágabb és egy szűkebb fogalma használatos, a jogi értelmezés és a tudományos/statisztikai definíció.

Jogi értelmezés: a nonprofit szektorba tartozik minden

- nem profitcélú szervezet, amely ugyanakkor
- nem költségvetési gazdálkodást folytató intézmény, és amelyet
- a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseivel összhangban önálló jogi személyként jegyeztek be.

Tudományos és statisztikai definíció: a nonprofit szektort azok a szervezetek alkotják, amelyekre egyidejűleg jellemző, hogy

- nem profitszerzési célok vezérik őket, esetleg keletkező profitjukat nem osztják fel a tagok, alapítók, tulajdonosok között,
- autonóm módon, a kormányzati szektortól szervezetileg elkülönülve működnek,
- bizonyos fokig intézményesültek, önálló jogi személyiséggel bírnak,
- működésükben fellelhető az önkéntesség, öntevékenység, jótékonyág, civil kezdeményezések valamilyen eleme,
- közvetlenül vagy áttételesen a tágabb közösség érdekeit, a közjót (is) szolgálják,
- nem követnek pártpolitikai célokat, nem épülnek be a hatalmi struktúrába.

A jogi értelmezés a Polgári Törvénykönyvben definiált valamennyi nonprofit szervezeti formát (egyesület, alapítvány, közalapítvány, szakszervezet, szakmai, munkáltatói érdekképviselet, köztestület, közhasznú társaság, önkéntes kölcsönös biztosítópénztár, párt, egyház) magában foglalja. A tudományos/statisztikai definíció nem tekinti a nonprofit szektorhoz tartozónak a politikai pártokat, mivel azok célja a közhatalom és a kormányzati jogosítványok megszerzése; az egyházakat, szerzetesrendeket, mert a világi nonprofit szervezetek működési kereteit meghatározó szabályozás rájuk nem érvényes, valamint az önkéntes kölcsönös biztosítópénztárakat, mivel esetükben a profitszétosztás tilalma nem érvényesül.

Nonprofit szervezet: minden olyan hivatalosan bejegyzett nem-állami és nem-piaci szervezet, amely működési jellemzőit tekintve megfelel a → nonprofit szektor definíciójának.

Nonprofit szervezetek formái:

Egyesület: személyegyesülésen alapuló társas nonprofit szervezet (kör, klub, társaság, mozgalom, társadalmi szervezet). Tagsága rendszerint magánszemélyekből áll, de a jogi személyek által létrehozott egyesületek (szövetségek, hálózatok) sem ritkák. A vezetőséget a tagság választja, a legfőbb döntéshozó szerv a közgyűlés. A tagság számára nyújtott szolgáltatások mellett az egyesületek java része azt is céljának tekinti, hogy tevékenységével, szolgáltatásaival a közelebbi vagy távolabbi közösséget is elérje. 2000-ben Magyarországon 22 420 egyesület működött.

Érdekképviselő: A szakmai, a munkavállalói, illetve a munkáltatói, gazdasági érdekek védelmét szolgáló, tagsági viszonyon alapuló szervezetek. A szakszervezetek tagsága általában magánszemélyekből áll, a szakmai és a munkáltatói érdekek érvényesítésére létrejött szervezetek tagjai között a magán- és a jogi személyek egyaránt megtalálhatók. Az önálló jogi személyként bejegyzett érdekképviselők száma 2000-ben 3605 volt.

Alapítvány: valamilyen vagyon (kézpénz, ingatlan, tárgyi eszköz, vagyoni jog) ellenszolgáltatás nélküli, tartós közérdekű célra történő végleges átengedésével jön létre. Az alapítónak a célvagyon létrehozását és a kuratórium felállítását követően lényegében minden kapcsolata megszűnik a működő alapítvánnyal. Az alapítványnak tagjai nincsenek, a döntéseket a kuratórium hozza. Vagyonából, annak hozamából és/vagy a működés során megszerzett egyéb bevételekből az alapító által meghatározott célt próbálja elérni, támogatást, segítséget vagy szolgáltatásokat nyújt. A működő alapítványok száma a 2000-es adatok szerint 18 532 volt.

Közalapítvány: olyan speciális alapítvány, amely kizárólag állami és önkormányzati feladatok ellátására hozható létre. Alapítója csak az Országgyűlés, a kormány, illetve a települési önkormányzati testület lehet. Tevékenységei között egyaránt megtalálhatók a legkülönbözőbb közszolgáltatások, az adományosztási és az adománygyűjtési akciók. 2000-ben összesen 1168 közalapítvány működött.

Köztestület: törvénnyel létrehozott, tagsági viszonyon alapuló szervezet. Közfeladatokat lát el. Hatósági és felügyeleti jogosítványokkal is rendelkezhet. A szó klasszikus értelmében nem tekinthető civil szervezetnek. Esetenként kényszer-egyesülésként működik, amellyel az érintett magán- vagy jogi személyeknek a működési engedély megszerzéséhez kötelezően tagsági viszonyt kell létesíteniük. A hazai köztestületek a Magyar Tudományos Akadémia és a különféle kamarák. Számuk 2000-ben 472 volt.

Közhasznú társaság (Kht): olyan üzletszerű gazdasági tevékenységet folytató

szervezet, amely társadalmi közös szükségletet elégít ki (csak ilyen célból hozható létre). Tevékenységének elsődleges célja nem a nyereség- és vagyonszerzés, érvényes rá a profitszétoosztás tilalma. 2000-ben Magyarországon 888 közhasznú társaság működött.

Nonprofit szervezetek nyilvántartása: a szervezetek legfontosabb azonosító adatait tartalmazó számítógépes regiszter.

Bírósági nyilvántartás: az Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala (OITH) által vezetett közhiteles nyilvántartás. Ebben a közhasznú társaságok kivételével minden olyan önálló jogi személyként bejegyzett nonprofit szervezet szerepel, amelyet hivatalosan nem szüntettek meg. Mivel a feloszlott egyesületek és a vagyonukat veszített alapítványok jelentékeny része nem tesz eleget a megszűnés bejelentésére vonatkozó kötelezettségének, a bírósági nyilvántartásban szereplő szervezetszám (körülbelül 60 ezer) messze meghaladja a ténylegesen működő szervezetek számát.

Statisztikai nyilvántartás: a Központi Statisztikai Hivatal számítógépes adatbázisa, amelyet évenkénti kérdőíves adatfelvétel segítségével, valamint az újonnan bejegyzett szervezetek bírósági nyilvántartásából nyerhető adatok felhasználásával rendszeresen frissítenek. Ebben a nyilvántartásban kizárólag azoknak az önálló jogi személyként bejegyzett nonprofit szervezeteknek az adatai szerepelnek, amelyek a → statisztikai definíciónak megfelelnek, és amelyekről az adatgyűjtések során (vagy akár azoktól függetlenül) semmilyen forrásból nem érkezik a megszűnésükre vagy működésük szüneteltetésére utaló információ. Ezért a Központi Statisztikai Hivatal adatbázisa a bírósági regiszternél alacsonyabb, de a valóságot valamivel jobban megközelítő szervezetszámot (körülbelül 47 ezer) jelez.

Nonprofit szervezetek osztályozásai:

Statisztikai osztályozások: (Zárójelben az adott csoportba tartozó nonprofit szervezetek nonprofit szektoron belüli aránya – 2000-es adatok.)

Tevékenység szerinti csoportosítás: kultúra (10,5%), vallás (2,7%), sport (13,7%), szabadidő és hobbi (15,4%), oktatás (14,6%), kutatás (2,2%), egészségügy (4,5%), szociális ellátás (8,8%), polgárvédelem és tűzoltás (1,9%), környezetvédelem (2,2%) településfejlesztés (5,1%), gazdaságfejlesztés (1,9%), jogvédelem (1,2%), közbiztonság védelme (3,0%), többcélú adományosztás és nonprofit szövetségek (1,5%), nemzetközi kapcsolatok (1,4%), szakmai és gazdasági érdekképviselő (8,7%), politika (0,7%).

Szervezeti formák szerinti csoportosítás: alapítványok – magán- és közalapítványok (41,8%), társas nonprofit szervezetek – egyesületek, érdekképviselő

letek, közhasznú társaságok (58,2%).

Bevételnagyság szerinti csoportosítás: 50 ezer Ft vagy kevesebb (17,0%), 51 és 500 ezer Ft között (31,5%), 501 ezer és 5 millió Ft között (35,2%), 5 millió Ft fölött (16,3%).

Településtípus szerinti csoportosítás: főváros (26,2%), megyeszékhely (22,4%), többi város (26,1%), község (25,3%).

Régiók és megyék szerinti csoportosítás.

Domináns tevékenység szerinti osztályozás:

adománygyűjtő,
adományosztó,
szolgáltatásokat nyújtó,
érdekvédelmi,
önsegélyző jellegű,
társadalmi érintkezést szolgáló, klubjellegű,
hatósági feladatokat átvállaló szervezetek.

Funkciók szerinti osztályozás:

szolgáltatások nyújtása,
érdekképviselés,
önsegélyezés,
támogatások és információk közvetítése, koordináció.

Nonprofit törvény: 1997. évi CLVI. törvény, amely a → közhasznú státusz megszerzésének feltételeiről, a közhasznú minősítéssel bíró nonprofit szervezetek kötelezettségeiről és az általuk igénybe vehető kedvezményekről rendelkezik.

Önkéntes szervezet: a → nonprofit szektor illetve a → civil társadalom azon szerveződései, amelyek működésüket elsősorban tagjaik illetve támogatóik minden anyagi ellenszolgáltatás nélkül végzett közérdekű tevékenységére, → önkéntes munkájára alapozzák.

Önkéntes munka: olyan tevékenység, amely személyes indíttatású, szabad, egyéni választáson alapszik; anyagi érdekektől mentes; mások javát szolgálja. Elősegíti, hogy az egyének és a közösségek részesei legyenek saját problémáik megoldásának; tehát egyidejűleg hasznos a támogatásra szorulóknak és az önkéntes munkát végzőknek.

Öntevékenység, önszerveződés: a → civil társadalom kereteiben kifejtett aktivitás; az állampolgárok és csoportjaik saját akaratából szerveződő közösségi célú cselekvés.

QUANGO (Quasi Non-Governmental Organization): félállami/önkormányzati szervezet, amelynek az a funkciója, hogy az állami támogatások egy részét az államháztartás keretein belül, de az érintettekből és szakértőkből álló döntéshozó testületek bevonásával ossza el. Legismertebb hazai példája a Nemzeti Kulturális Alapprogram. Ilyen formában jön létre a Nemzeti Civil Alapprogram (NCA) is.

Szektorok közötti együttműködés – partnerség: az állami, az üzleti és a nonprofit szektor összefogása valamely probléma megoldása érdekében. A célok és a prioritások meghatározásában egyetértés van a felek között. Az egyenrangú kapcsolatban három fő alapelv érvényesül: a kölcsönös haszon elvárásának és kívánalmának az elve, az átláthatóság és a méltányosság, azaz egymás tisztelete és megbecsülése.

Szerződéses viszony – ellátási szerződés – közfeladat-átvállalás: közszolgáltatások biztosítására, állami/önkormányzati feladatok átvállalására a nonprofit szervezetekkel kötött írásbeli megállapodás. Ez a szerződés garantálja, hogy a szervezet megkapja az államtól/önkormányzattól a feladat ellátásához normatívaként megállapított pénzüsszeget.

Szomszédság: az egyének számára még átélhető, megélhető társadalmi, lakóhelyi – másutt építészeti – egység, amelyben kölcsönösségi alapon szerveződő társadalmi kapcsolatok alakulnak.

Szponzorálás: olyan vissza nem térítendő támogatások nyújtása, amelyek ellenében a támogató valamilyen reklámértékkel bíró ellenszolgáltatást kap.

Szubszidiaritás elve: a döntéseket polgárközelbe kell telepíteni, a társadalmi szükségleteket lehetőleg a keletkezésük helyéhez legközelebbi szinten kell kielégíteni. Az államnak csak akkor szabad (támogatóként, együttműködőként vagy a feladatot átvállalva) beavatkoznia, ha a helyi közösség nem képes a probléma megoldására. A szubszidiaritás az Európai Uniónak is az egyik legfontosabb alapelve.

Társas nonprofit szervezetek: az egyesületek, érdekképviselőek és közhasznú társaságok statisztikai adatközlésekben használatos összefoglaló elnevezése.

1%: az adózó állampolgárok az 1996. évi CXXVI. törvény rendelkezése alapján személyi jövedelemadójuk 1%-át felajánlhatják az általuk választott nonprofit szervezetnek. A 2004. január 1-től létrejövő Nemzeti Civil Alapprogram költségvetési támogatása megegyezik az adófizetők által felajánlott összeggel.

A Nonprofit Kutatócsoport Egyesület „Gyakorlat és kutatás” programjának eredményeként készült el négy tájékoztató füzet a nonprofit vezetők, a média, a politikusok, a kormányzati szakemberek és az adományozók számára.

A füzetek elkészítésével próbáltunk hasznos információkkal szolgálni az érintett szakterületek képviselőinek a nonprofit szektorról, illetve az eddig megjelent és általunk feltérképezett kutatások eredményeiről.

Reméljük, hogy hasznos ismeretekkel gazdagítjuk a nonprofit területtel kapcsolatban álló, illetve, majdan kapcsolatba kerülő szakemberek tárházát.